

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK FOLYÓIRATA

SZERKESZTI

MOLNÁR OSZKÁR

BUDAPEST, 1944

KIADJA A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK ORSZÁGOS EGYESÜLETE

A *Magyar Tanítóképző* havonként jelenik meg. — Előfizetési ára egy évre 12 pengő, helyettes tanárok számára évi 4, nyugdíjasok számára évi 6 pengő, számonkénti ára 1 pengő.

Az augusztusi szám tartalma.

<i>Bácsi István Antal, Vágó Elemér: A falusi tanítók lakásügye. I., II.</i>	201
<i>Dr. Garai József: Az új iskolák világnézete. III.</i>	206
Irodalom. — <i>Durnyi György: A kisdudóvói és népiskolai rajzolás ábécéje és egyszeregyje. Ism. Vágó Elemér (210)</i>	
Hírek.	211—212

Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete.

- Elnök:** *dr. Padányi-Frank Antal* (Budapest, XII. Fery Oszkár-u. 40.)
- Alelnökök:** *dr. Váradi József* (Budapest), *Chobodiczky Alajos* (Baja), *Grynaeus Ida* (Budapest), *dr. Becker Vendel* (Szeged), *Váczy Ferenc* (Nagykőrös).
- Főtitkár:** *Mesterházy Jenő* (Budapest, XII., Fery Oszkár-utca 40. sz. Áll. tanítóképző-intézet). Az egyesületi élettel kapcsolatos megkeresések, indítványok, adminisztrációs ügyek stb. a főtitkárhoz tartoznak.
- Titkár:** *Tanay Antal* (Budapest, XII., Fery Oszkár-u. 40. Áll. tanítóképző-intézet).
- Pénztáros:** *Frigyes Béla* (Budapest, XII., Fery Oszkár-u. 40. Áll. tanítóképző-intézet). Az egyesületi élettel kapcsolatos minden pénzküldemény a 48.627 sz. postai befizető lapon küldhető be (A csekkszámra tulajdonosa: Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete, Budapest.) A pénztarashoz kell címezni a lap szétküldésére vonatkozó reklamációkat és a lakásváltozásra vonatkozó bejelentéseket.
- Ellenőr:** *Tscheik Ernő.* — *Házalapvezető: Ferenczi István.* — *Házgondnok: Frigyes Béla.* A IX., Berzencey-u. 39. sz. alatt levő Tanárok Háza minden ügyében (lakás, vendégszoba-foglalás) a házgondnokhoz kell fordulni.
- Szerkesztő:** *Molnár Oszkár* (Budapest, XII. **Menkina János-utca 8/b. II. 3.**) Kéziratok, cserepéldányok, ismertetésre szánt könyvek a szerkesztő címére küldendők.

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

FOLYÓIRATA

LVII. ÉVFOLYAM

8. SZÁM

BUDAPEST, 1944.

AUGUSZTUS

A falusi tanítók lakásügye.

I. Azt hiszem, mindenki egyetért a cikkíró azon megállapításával, hogy a falusi és tanyai tanítót olyan életkörülmények közé kell helyezni, hogy teljes szolgálati idejét egy helyen élje le. A helyhez-kötés legalkalmasabb módja a cikkíró szerint az lenne, ha a tanító a művelt ember igényeinek megfelelő lakás építési költségeit a lakbéréből 25—30 év alatt letörleszthetné és az ingatlan ily módon a tanító tulajdonába menne át. A gondolat igen jónak látszik, mert tényleg a saját ház az az erős gyökér, amely az embert egy helyhez köti. Ilyen tervekben a multban sem volt hiány, sok tisztviselőcsoport felvetette már a lakbértörlesztéses házépítés tervét, de még seholsem sikerült megvalósítani, azon egyszerű oknál fogva, mert a tisztviselői lakbér mind városban, mind falun oly alacsonyan van megállapítva, hogy azzal nem lehet építkezni.

Az utóbbi két évtizedben négyszer építkeztem, tehát e téren némi tapasztalatokra tettem szert. De a cikk hatása alatt megbeszéltem a kérdést olyan építőmesterrel is, aki az utóbbi két évtizedben sok falusi iskolát és tanítói lakást épített. Ez a szakember is arra a megállapításra jutott, hogy a terv még akkor sem valósítható meg, ha valaha visszatérnének azok az olcsó építkezési lehetőségek, amelyek a gazdasági válság (1931—1939) idején voltak.

De nézzük meg közelebbről a kérdést. Ha azt akarjuk, hogy egy népesebb tanítócsalád kényelmesen lakjék, legkevesebb 3 lakószobára, előszobára és mellékhelyiségekre van szüksége. Takarékosan beosztva, legkevesebb 110 négyzetméter területet kell beépíteni, fürdőszobával 120 négyzetmétert, nem számítva a téhenistállót, sertésólat, fáskamrát. Egy négyzetméter beépítése 1936-ban, mikor legolcsóbb volt az építkezés, kőalapon vályogfalazattal, 3.2 m belvilággal 60 P.-be, vályog helyett téglát használva 70 P.-be került. Tehát 110 négyzetméter 6600 P.-be, illetőleg 7700 P.-be. Fürdőszobával, angolklozettel 15%-al drágább. Cserépkályhákkal, kapuval, kerítéssel, fáskamrával bátran számíthatunk kereken 10.000 P. építési költséget. Azonban ebben még nincs benne a telek ára, amely a község belterületén négyzetötenként 5 P körül volt. Feltételezzük, hogy a telket a község ingyen adja.

Sokan erre azt mondhatják, hogy falun vagy tanyán olcsóbb az építkezés. Informátorom szerint, ellenkezőleg, rendszerint drágább, mint a városban, különösen a Nagy-Alföldön, ahol helyben nincsen sem kő, sem fa, sem téglá, mindent a városból kell fuvarozni, az építőmester és kőművesegédek, ácsok is rendszerint a városból járnak vagy utaznak ki az építkezéshez.

Most nézzük, hogy történne a ház árának a letörlesztése. Igen kedvező eset lenne, ha akadna tőkeerős építővállalkozás, amely 25 évi törlesztésre 8%-os annuitással adna pénzt. 10.000 P után tehát évenként 800 P menne a tőke- és kamattörlesztésre, amelyben nagy optimizmussal az elhalálozás esetére való biztosítás is bennfoglaltatik. De a ház után adót is kell fizetnie a tanítónak, mint tulajdonosnak. Feltételezzük, hogy a pénzügyi hatóság a ma érvényes 15 évi adómentességet biztosítja. De ez az adómentesség csak az egyenes állami adóra és kivételes esetekben a községi pótdóra vonatkozik, míg ellenben az útdót, vármegyei pótdót, rokkantadót, általános betegápolási pótdót, fegyverkezési hozzájárulást, ONCsA-adót, egyházi adót, közmunkaváltságot fizetni kell. Az adó-kivető közegek méltányosságára kell számítanunk, ha erre a célra az építési költségnek átlagban csak évi 1%-át állítjuk be költségvetésünkbe. Fenntartásra, tűzkárbiztosításra szintén évi 1%-ot számíthatunk, az avulást figyelmen kívül hagyva. Végeredményben tehát a tanítót összesen évi 1000 P kiadás terhelné!

Ezzel szemben a tanító lakbére a VI. lakbérosztályban: legfeljebb két családi pótlék esetén a XI. fiz. osztályban évi 303.60 P, a X. f. o.-ban 354.12 P, a IX. f. o.-ban 405 P., a VIII. f. o.-ban 557.52 P.; legalább három családi pótlék esetén 404.76 P., 455.40 P., 506.88 P., 658.68 P. A VII. fizetési osztályt nem vehetjük figyelembe, mert ebbe a tanítóknak csak 10% juthat be.

Ebből megállapítható, hogy a fiatal tanító lakbére az első 25 esztendőben a kiadásoknak alig a harmadát fedezi.

De más alapon is végezhetünk számítást. Hátha kedvezőbb eredményre jutunk. Tételezzük fel, hogy a törlesztés akkor kezdődik, mikor a tanító a X. fizetési osztályba lép, már három családi pótlékkal rendelkezik és 30 éven át befizeti a lakbérét. Ez esetben a befizetett lakbér 3%-os kamatos kamatokkal 26.000 P-re fog felfszaporodni. Ezzel szemben a hitelező, legjutányosabban számítva, 1% kezelési költséget, 1%-ot pedig a veszteségek pótlására és üzleti nyereségre fog felszámítani, minél fogva a tanító az igénybevett tőke után 5% kamatos kamatot fog fizetni, mely esetben a 10.000 P tőke 30 év alatt 43.000 P-re emelkedik. Ebből is kitűnik, hogy a lakbér 17.000 P-vel kurtább. 4%-os hitelezési kamat mellett pedig még mindig 6000 P-vel marad el a befizetés a hitelező követelése mögött. Ha ehhez is még hozzáadjuk az adót és a fenntartási költséget, akkor megint csak oda jutottunk, hogy a tanító lakbérét lényegesen fel kellene emelni, hogy a ház árát törleszthesse. Hogy a lehető legkedvezőbb feltételeket vettem számításba, az kitűnik, ha összehasonlítjuk a Klebelsberg-féle iskolaépítési akció adataival. E szerint „az egytanítós tanyai iskola (1 tanterem, 1 lakás, mellékhelyiségek) téglából való felépítése kézi- és igásnap-szám, belső berendezés és telek nélkül nagy átlagban 24—25.000 pengőbe került. Az Országos Népiskolai Építési Alap az iskola-fenntartóknak évi 6%-os kamat mellett rendszerint 4—8, legfeljebb 10 év alatt törlesztendő építési kölcsönt nyújtott. A kölcsönök

nyújtását a magánkölcsonók rendkívül magas kamatlába teszi szükségessé" — mondja a hivatalos jelentés. A jelentésben megadott méretekből kiszámíthatjuk, hogy minden négyzetméterre átlag kb. 104 pengő költség jutott.*

Igaz marad az a régi mondás, hogy a legdrágábban lakik az, aki a saját házában lakik. Annyi teher sújtja a háztulajdont, hogy senkit sem lehet azzal kecsegtetni, hogy saját házhoz juttatjuk. Hátrány az is, hogy, mint háztulajdonos, vagyontalansági bizonyítványt sem kaphat, gyermekei eleshetnek a tandíjkedvezményektől.

Itt aztán felmerül még az a kérdés is, hogy mi történik, ha a tanító 15 évi törlesztés után mégis távozna állomáshelyéről. Vajjon az utóda át tudná-e venni a házat, megtérítve az eddigi törlesztést és kezdőfizetéséből folytatva a tehermentesítést? Erre csak nemmel felelhetünk. Eladni is igen nehéz volna, mert a falusi vagy tanyai gazda nem szívesen vesz meg olyan házat, mely nem az ő céljára épült. Sok mindent fényűzésnek tart rajta, amire nem ad pénz és hiányoznak a neki szükséges gazdasági épületek. Nincs nehezebb dolog, mint faluhelyen úri házra vevőt találni.

Az ONCsA-t nem vehetjük példának, mert hiszen ez az intézmény úgy szerzi tevékenységéhez a tőkét, hogy egyszerűen megterhelték az ország összes ingatlanait ONCsA-adóval. Másrészt a juttatottnak csak a kamatmentes tőkét kell 30 év alatt letörlesztenie.

Úgy látszik, a cikkíró is érezte, hogy egyedül a ház még nem elég erős rögzítő kapocs, azért még ezen felül földhöz kívánja juttatni a tanítót. Nézetem szerint szükséges, hogy a tanító kapjon 600 négyzetöl területet veteményes kertnek, amit egyrészt iskolai gyakorló területnek használhat, másrészt kitermelheti a konyhai szükségletét és a falunak is példát mutathat a konyhakerti termelésre. De túllónénk a célon, ha a tanítót szántóföldi mintagazdának akarnánk megtenni. Ehhez hiányzik a képzettsége is. A legtöbb tanítóképző még ma is nélkülözi a gazdasági gyakorló területet. A közismereti tárgyak mellett még a pedagógiai képzésre sem jut elég idő. A gazdasági ismereteket tanfolyamokon akarja a cikkíró pótolni. Nem mondom, igen hasznos, ha a tanító ehhez is ért. De elhibázottnak tekintem, ha elvonjuk tulajdonképeni hivatásától azzal, hogy tanítói, kántori, népművelői, levanteoktatói feladatai mellett egyúttal megteszik mintagazdának, szövetkezeti vezetőnek, tűzoltóparancsnoknak, tankötelesek nyilvántartójának, biztosítási ügynöknek stb. Régi tapasztalat, hogy a tüzes gazdálkodó tanító többet törődik a gazdaságával, mint az iskolával. Itt aztán már nehéz összeegyeztetni az önérdeteket a közérdekkel, rendesen túlteng az önérdék. Volt tanítványainkkal találkozáva, gyakran panaszkodnak, hogy a földjárandóság miatt összeütközésbe kerülnek az igazgató-lelkésszel. Ha maga gazdálkodik, nem kerülhető el, hogy néha ne mulasszon az iskolában. Ha felesművelésre adja a földjét,

* Lásd *Magyar Népoktatás*, kiadja a M. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium, Budapest, 1928. — 110—112. lap.

akkor is gyakran ellen kell őriznie a felest. Hajnalban kimegy a földre, közben megered az eső és nem tud 8 órára beérkezni az iskolába. A gyermekek zajonganak, ezt meghallja a szomszédban lakó lelkész és kész a baj. A Délvidéken a szerb megszállók megszüntették a földjárandóságot és a föld bérhozadékát az iskola céljára használták fel. A kántori állást is külön választották a tanítóitól. Négy középiskola alapján lehetett kántorképesítést szerezni. Nem tagadhatjuk, hogy népesebb községekben még a kántorság is sokszor akadály a tanítói feladatok gyakorlásának. Elemista koromból még élénken emlékszem, hogy a III. osztályban, melyet a kántortanító vezetett, alig tanultunk valamit, de annál kedélyesebb volt az életünk. Reggel rendszeren két gyászmisét orgonált végig a kántor-tanító; ha temetés volt, az is elvont vagy a délelőtti, vagy a délutáni tanítási időből. 25 hold földje után is kellett néznie, így aztán napirenden volt, hogy a padok tetején hancúroztunk vagy verekedtünk, óriási zajt csapva. Időnként bejött egy másik osztálytanító rendet csinálni, de alig hogy kiment, előlről kezdődött a rendetlenkedés. Egy másik tanítónk hitelszövetkezetet vezetett és ezen át bekapcsolódva a gazdasági életbe, minden szabad idejében házról-házra járva kínálta a műtrágyát, tűzifát, tűzkár- és életbiztosítást. Sikerült is tekintélyes vagyont gyűjtenie és nem is kíváncszott el a faluból. De az biztos, hogy nem készülhetett a tanításra és nem olvasta el még a Néptanítók Lapját sem. Nem tartanám a közösség érdekében valónak, ha ismét visszatérnének az első világháború utáni idők, amikor a városi tanítók és tanárok is kénytelenségből földet béreltek, üzletszerű disznóhizlalással vagy egyéb üzletekkel foglalkoztak. Elhomályosult bennünk akkoriban a pedagógus lélek és másról sem tudtunk beszélni, mint kedvenceinkről: a gyarapodó hizókról.

A jelek azt mutatják, hogy az irányított gazdálkodás felé haladunk. Az irányítás pedig egész embert, mégpedig szakembert kíván. Minden 5000 holdra okleveles gazdát kellene alkalmazni, aki 30 holdas mintagazdaságot vezet, a határt járva a helyszínen tanácsokat (utasításokat) ad, tanfolyamokat vezet, általában mint rendelkezési joggal felruházott hatósági közeg vezeti, szabályozza az egész község gazdálkodását. Együttal lehetne szociális titkár és szövetkezeti vezető is. Erre fényes példát mutat egy nyíregyházi városi 2000 holdas kigazda felesgazdálkodás, ahol a város által fizetett okleveles gazda vezeti az egész gazdálkodást és így a szakszerű vezetés mellett ez a legjövődmezőbb ingatlana a városnak, amelyet országos példaként emlegetnek.

Nézetem szerint a legegyszerűbb módon úgy köthetnénk a tanítót a faluhoz, ha az iskolafenntartó művelt embernek megfelelő tanítói lakást építené, legalább 5—600 négyzetöl konyhakerttel, gyümölcsössel. Nagyobb iskolaközpontokban létesítsenek internátusokat tanítógyermekek számára, ahol olcsón kapnak teljes ellátást. Példának említhetem a kalocsai Tanítók Házát, amely Berauer József tanítóképző-int. tanár lelkes buzgalmának köszönheti létét.

50—60 évvel ezelőtt a nyári szünidőkben faluról falura járva bejárta az egész kalocsai egyházmegyét, gyűjtve a tanítók és papok adományait és az érsek által adományozott telken felépítette a 130 növendék befogadó intézményt, melyet később 200 növendék számára kibővített.

Ha pl. az 1930-as években minden szabolcsi iskolaköteles gyermek 3 éven keresztül csak évi 1 pengőt, minden szabolcsi tanító a X. fizetési osztálytól kezdve és minden szabolcsi iskola után a fenntartója havi 1—1 pengőt fizetett volna be egy közös alapra, akkor kb. 180.000 P gyűlt volna össze, amelyből felépülhetett volna a „Szabolcsi Tanítók Háza”. Telket ingyen adott volna Nyíregyháza városa, mint ahogy minden kultúrintézménynek szokott adni.

A megoldás manap kínálkozó alkalmá az is, hogy a kiürült jobb zsidóházakat vegyék igénybe tanítói lakások céljára. Míután a városokban sikerült a sokgyermekes családokat zsidó lakásokban elhelyezni s a zsidók kiköltöztetésével általában lakásbőség állt elő, s ennél fogva e helyeken feleslegessé vált az ONCsA-házak építése, az ONCsA kiterjeszthetné tevékenységét falusi és tanyai tanítói lakások építésére, hiszen ezek a tanítók is többnyire sokgyermekesek.

De legelsősorban adjanak olyan készpénzfizetést a tanítónak, hogy abból művelt emberhez méltóan megélhessen és gyermekeit is neveltethesse.

Biztosra vehetjük, hogy a jövő feladatai tisztán tőkés alapon nem oldhatók meg. Az iskolafenntartók a pénzhiányra hivatkozva a jövőben is húzódozni fognak az építkezéstől. Az ügyszeretet, lelkesedés, önzetlen munkavállalás, áldozatkészség azonban pótolhatja a pénz hiányát. A nemzeti szocialista felfogás azt tartja, hogy ha van anyag és munkaerő, akkor minden van. Márpedig hazánkban mindkettőnek bővében vagyunk. A nyíregyházi pénzügyőrök saját adományaikkal és munkájukkal már több vitéznek építettek házat. Ahogy az állam a jövőben nem nélkülözheti a gazdálkodás irányítását, úgy nem nélkülözheti majd a kötelező munkaszolgálat bevezetését sem. Ha a pénzügyőrök képesek ily nagy dolgokra, szomorú volna, ha a falusi lakosság nem szeretné annyira tanítóját, iskoláját, ha egy egész falu lakosságában, vagy több ezer holdas tanyakörzet gazdáiban nem volna annyi áldozatkészség, hogy néhány napi ingyenmunka felajánlásával nem tudna egy csinos tanítói lakást felépíteni. Mily gyönyörű gesztus volna, ha 30 éves hűséges szolgálat után a község odaajándékozna a házat a tanítónak! Adja Isten, hogy megérjük a közösségi érzés, az alkotási vágy és kultúraszeretet ekkora fokát!

Bácsfalvy Antal, Nyíregyháza.

II. A tanító helyhezkötésének az egészséges és a családalapítást lehetővé tevő lakás csupán egyik feltétele. Tapasztalatom szerint a szép és jó lakás alig van befolyással a *tanyai* tanítóság vándorlására. Magam is közel egy évtizedig sorsuk részese voltam. Ma is tanúja vagyok, hogy a kezdő és rövid szolgálati idővel rendelkező kartársak nem tudnak mit kezdeni a szép, egészséges, nagy lakás-

sal. Legtöbbje egy szobát sem tud bebútorozni, nemhogy arra gondolna, hogy tágas istállóit benépesítse, földjét példaadón kezelje. Erre éveken belül nem is gondolhatnak, vagy ha gondolnak, előbbutóbb kiég lelkükből az alkotás, a példamutatás vágya, mert szinte megvalósíthatatlannak tűnik fel.

Lehetővé kellene tenni a fiatalabb tanítónemzedéknek a nyugodt, biztos kezdést. A tanyai iskolákat el kellene látni gazdasági felszereléssel. A földművelésügyi kormányzat állandóan propagálja a korszerű gazdálkodás fontosságát, a gépek közös beszerzését, használatát. Az iskola lehetne a központ, honnan a gazdák vetőgépet, triórt, szelelőrostát, kukoricamorzsolót, borsajtót, stb.-t kölcsönözhetnének ki, így állandóan érintkezésben lehetnének a tanítóval. A kölcsöndíjakból pedig a tanító a reábizott gyakorlóterületet valóban mintagazdasággá fejleszthetné, majd annak jövedelmét gyermekei taníttatására fordíthatná. Megfelelő kölcsönállatokkal a gazdálkodás megindítását lehetne biztosítani.

A tanyai tanítóság a cikkben leírt lakásépítési akcióban nehezen vehetne részt, mert nem valószínű, hogy ott szándéka volna letelepedni. Nekik azt a kedvezményt lehetne nyújtani, hogy a tanítói lakást ingyen használják. Lakbérüket azonban nem kapnák kézhez, hanem egy általuk kijelölt helyen, ahol idővel lakni szándékoznak, lakbértörlesztéses lakást építtetne a központ, vagy más megoldás esetén a levont összegeket kamatoztatná és a tanyai szolgálat letelte után készpénzben kézhezfizetné.

Sok kéttanerős tanyai iskolában csak egy tanítói lakás van. Ez a legszörnyűbb állapot, amit el lehet képzelni. Hol lakják az egyik tanító? Hány szomorú esetről, kényszerházasságról, stb. hallottam... A legelemibb kíváncsi, hogy ahány tanerős az iskola, annyi tanítói lakás legyen.

Más helyen düledező, roskadozó, nedves, egészségtelen az iskola és a tanítói lakás. Olyan, hogy városban vagy községben mint lakhatatlant senki sem veszi ki. S ezért a rossz lakásért a tanítónak teljes lakbérét oda kell adnia. Igazságos volna a tanítói lakások helyi lakbérét megállapítani s az egyébként járó lakbér és lakás értéke közötti különbözetet a tanítónak kifizetni. Sok sérelem nyerne így orvoslást. Nem állana elő az a helyzet, hogy pl. VII. fiz. osztály szerint járó lakbért olyan lakásért vonnak le, mely a XI. fiz. osztálybelit sem éri meg.

Vágó Elemér, Jászberény.

Az új iskolák világnézete.

— Befejező közlemény. —

7. Az új iskolák szemléletmódjából adódó egyéb problémák.
— A tágabb közösségi szemléletmód filozófiai elemzésével is foglalkoztak már és e téren igen figyelemreméltó Pichler munkája.²⁵ Vannak ugyan, akik e kérdés filozófiai oldalát másképp látják, így

²⁵ Pichler, H.: Zur Logik der Gemeinschaft. Tübingen, 1924.

Freyer,²⁶ valamint Bauch.²⁷ Az ideális közösség logikája Pichler említett művében található meg. A közösségi érzés kérdésének tárgyalása még a szélső individualistákat is foglalkoztatta. Erről a kérdésről ír Ruttman is.²⁸ A személyiség kérdésének vizsgálata sem maradhatott ki. A fogalomnak újabb értelmezést adtak ugyan egyesek azzal, hogy a közösséghez igyekeztek minél jobban közelebb hozni. Gaudig fejtegetései is ezt igyekeznek bizonyítani.²⁹

Petersen teszi fel még a következő kérdést:³⁰ milyennek kell lennie annak a nevelési közösségnek, amelyben és amely által az ember egyéniségét személyiséggé tétőzheti be. Ez a közösség szemléleti mód vezetett azután az egyéni sajátságok részletesebb elemzésére is. Petersen egy másik munkájában azt mondja, hogy az iskolai életnek egésze után meghatározott ethosz a kérdezett és keresett, továbbá az, hogy mely eszközökkel lehetséges a feladatok megoldása módjának elsajátítása, hogy ezen ethosz hatóképe legyen és e mellett megtartható is.³¹ Ez pedig szociális és gazdasági, állami és egyházi szférákban elérhető. Ezzel kapcsolatban a társaság és közösség fogalmának vizsgálatára majdnem minden elmélkedő kitér. Petersen a saját elvei szerint alkotott iskoláját az általános jelzővel illeti, mert ott mindkét nembeli gyermekek, minden helyről és ismeretekkel, különböző tehetséggel együtt vannak.³² A tehetségesek és kevésbé tehetségesek problémáival azért már Petersen is foglalkozik.³³ Keresi továbbá a csoportalkotás törvényeit és ezzel kapcsolatban a szabadság korlátait. Megadja a csoport 10 előnyét, különös tekintettel az általa megalkotott Jena-Planra.³⁴

Az új iskoláknak köszönhetjük azt is, hogy a gyermeklélek alaposabban megvizsgáltatott, amit a hazai és külföldi irodalomban megjelent nagy számú mű is élénken bizonyít. Gyakorlati megfigyelések és tanácsok is gyakran foglaltatnak ezekben, amint erről Tumlirz egyik kis értekezése is könnyen meggyőzhet bennünket.³⁵

Az új iskola szemléletmódjához tartozik az is, hogy igen nagyra becsüli a kirándulások értékét. A kirándulások pszichológiai

²⁶ Freyer, H.: Theorie des objektiven Geistes. Eine Einleitung in die Kulturphilosophie. Leipzig, 1923.

²⁷ Bauch, Br.: Persönlichkeit und Gemeinschaft. Beiträge zur Philosophie des Deutschen Idealismus. 1921.

²⁸ Ruttman W. J.: Die Individualpsychologie der Wiener Schule. Langensalza. 1931. 21. l.

²⁹ Gaudig, H.: Die Idee der Persönlichkeit und ihre Bedeutung für die Pädagogik. Leipzig, 1923.

³⁰ Petersen, P.: Allgemeine Erziehungswissenschaft. Berlin, 1924. I. 107. l.

³¹ Petersen, P.: Der Jena-Plan einer freien allgemeinen Volksschule. Berlin—Leipzig, 1936. 7—8. Aufl. 13. l.

³² U. o.

³³ U. o. 29—34. l.

³⁴ U. o. 50. l.

³⁵ Tumlirz—Böhmisch—Rieger: Die Jugendlichen.

vizsgálatára és értékelésére is igen soknak kiterjedt a figyelme. Így *Krüger* E. egyik munkájában³⁶ az új iskolai mozgalmak sajátos szemléletmódjához folyamodott, amikor a növendékeknek kiadott kérdőívekre való beszámolással igyekszik meggyőződést szerezni a kirándulások értékéről. A közösségi élet és a vezetők és vezetettek problémája itt újra előfordul.³⁷

A közösséglélektani szemléletmód igen jól visszatükröződik saslélektani vázlatát is megadja.³⁸ *Fischer* szintén részletesebben *Schröder* egyik művében, ahol már egyes társadalmi osztályok tárgyalgokzik a társaslélektan kérdéseivel,³⁹ de *Spranger* egyik nagyobb művében is hasonló gondolatok foglaltatnak.⁴⁰ Az osztálymunka, csoportmunka és az egyes munkájának lélektani megvilágítását pedig *Ficker* adja meg igen találó módon.⁴¹ És didaktikai kérdésekben is ez a lélektani szemléletmód jellemzi az új iskolát. Egyik legkiválóbb elméletírójuk, *Ferrière* pl., amikor a tevékenység iskolájának lényegét megadja egyik művében, először is ezen iskola lélektani alapjait keresi.⁴² Ugyanott azonban a már említett társas szempont szintén megtalálható.⁴³

Az újabb irányok lélektani felfogásának következménye a pedagógiai lélektan fellendülése is. *Fischer* szerint⁴⁴ ez nem más, mint a pszichológia elméletének alkalmazása a nevelés feladataira, így összeesik a gyermeklélektannal és magában foglalja az ifjúságlélektant is. Általában feladata igen sokrétű. *Grunwald* szerint⁴⁵ a pedagógiai lélektan feladata abban keresendő, hogy az általános lélektan tanaiból olyan részeket válogasson ki, amelyek a nevelés gyakorlatában használhatók. Az általános lélektan nem lesz avval még pedagógiai, ha a fejlődéslélektani szemléletmódot átveszi. A pedagógiai lélektan genetikus lehet csak, amelyet a differenciális nézőponttal is össze kell kötni. *Grunwald* szerint a pedagógiai lélektan feladatai a következők: 1. a lelki fejlődés alaptételeinek kidolgozása; 2. a növendék lélektana; 3. a nevelő lélektana; 4. a tudomány, művészet, erkölcs, vallás fejlődéslélektana. *Tumlrir* szerint a pedagógiai lélektan határtudomány,⁴⁶ amely a pszichológia

³⁶ *Krüger*, E.: *Der Wandertag. Seine psychologische Begründung und seine Bedeutung für die Schule*. Langensalza, 1931.

³⁷ U. o. 35. l.

³⁸ *Schröder*, H.: *Soziologie der Volksschulklasse*. Halle/S. 1928. 316. l.

³⁹ *Fischer*, A.: *Psychologie der Gesellschaft*. In *Kafkas Handbuch der vergleichenden Psychologie*. Münster, 1922. II. Bd.

⁴⁰ *Spranger*, E.: *Lebensformen*. Halle/S. 1930.

⁴¹ *Ficker*, P.: *Didaktik der Neuen Schule*. 2/3. Aufl. Osterwieck-Harz und Leipzig, 1932. 258—281. l.

⁴² *Ferrière*, A.: *Schule der Selbstbetätigung oder Tatschule*. Deutsche Übers. *Hirschberg*, E. Weimar, 1928. 101—145. l.

⁴³ U. o. *Der soziale Geist in der Tatschule*. 172—195. l.

⁴⁴ *Fischer*, A.: *Über Begriff und Aufgabe der pädagogischen Psychologie*. Zeitschr. f. päd. Psych. Jahrg. 18. 1917.

⁴⁵ *Grunwald*, G.: *Pädagogische Psychologie*, 2. Aufl. Berlin, 1925.

⁴⁶ *Tumlrir*, O.: *Pädagogische Psychologie*. Leipzig, 1930.

és pedagógia határán van a nélkül, hogy ezen tudományokba átmenne. A speciális nézőpont, amellyel a lelki jelenségek megfigyelés alá vétetnek, a pedagógiai legyen. Tumlirz szerint a pedagógiai lélektan feladatai a következő pontokban foglalhatók össze: 1. kutatása a lelki kapcsolatoknak a nevelő és növendék, tanuló és tanító között; 2. a lelki kapcsolatok vizsgálása az ifjak, továbbá a személyfeletti közösségek között. A pedagógiai lélektan lényegileg nem más mint kapcsolatok vizsgálása két vagy több ember között. Döring szerint⁴⁷ a pedagógiai lélektan az alkalmazott lélektan egyik ága, amennyiben a lélektani kérdéseket a nevelés gyakorlata területén alkalmazza. Knauer szerint a pedagógiai lélektan speciálisan objektív vonatkozásban van a pedagógiai valóság felé orientálódó lélektannal.⁴⁸ Az ily irányú vizsgálódásokhoz szorosan kapcsolódik Busemann felfogása,⁴⁹ ki szerint nem elegendő az általános lélektani, vagy fejlődéslélektani, vagy a differenciális lélektani fogalmaknak a pedagógia számára való segítségül hívása, okvetlenül szükséges, hogy a neveléslélektan magának a nevelésnek, mint folyamatnak a lélektanát adja. Magyar neves kutatók is kivették részüket e kérdés vizsgálatából. Baranyai szerint⁵⁰ a neveléslélektan „a nevelési helyzetek lélektani törvényeivel és sajátosságaival és a lélektani tények és törvények nevelési vonatkozásaival foglalkozik.” Várkonyi megállapításai szerint a neveléslélektan „nem csupán az általános lélektani vagy gyermeklélektani ismeretekből levont nevelői következtetések összege, hanem a nevelés folyamatába való elmerülés, feladata” pedagógiai aktus” és helyzetek lélektani elemzése és törvényeinek megállapítása.”⁵¹ Látjuk, hogy a felfogások, bár eltérőek, mégis a lélektani szemléletmód érvényesítésére igen jó például szolgálhatnak.

Új lélektani problémák sokasága is keletkezett ezzel kapcsolatban, mint pl. az *eidetika* kérdése, mely Jaensch vizsgálatai óta sokakat vonzott hasonló irányú megfigyelésekre. E kérdéssel ma már hatalmas irodalom foglalkozik. Az egyik ilyen munkában Zimmermann e problémával foglalkozó művek közül 70-et sorol fel.⁵²

Az újabb vizsgálatoknál a lélektan sok típusalkotást is köszönhet. Így Spranger híres művében az egyéniség ideális alaptípusait a következőkben adja:⁵³ az elméleti ember, az ökonomikus ember, az esztétikus ember, a szociális ember, a hatalmi ember, a vallásos

⁴⁷ Döring, W. O.: Pädagogische Psychologie. Osterwieck, 1929.

⁴⁸ Knauer, A.: Das normative Moment in der pädagogischen Psychologie. Eine neue Aufgabe. Langensalza, 1934.

⁴⁹ Busemann, A.: Pädagogische Psychologie in Umrissen. Leipzig, 1932. V—VI. l.

⁵⁰ Baranyai, E.: A neveléslélektani kutatás magyar feladatai stb. 1931. Acta Litt. ac. Scient. Univ. Franc.-Jos. Sect. Philos. III. 2. 91—157. II.

⁵¹ Várkonyi H.: Bevezetés a neveléslélektanba. Bp., 1937. 7. l.

⁵² Zimmermann, M.: Eidetik und Schulunterricht. Langensalza, 1931.

⁵³ Mint 40., 121—279. l.

ember. A típusalkotást a leányokra alkalmazta *Croner* Elza, amikor megkülönböztet kifejezett anyatípust, erotikus típust, köznapi józan típust, szellemileg kihangsúlyozott típust.⁵⁴

A fejlődéslélektani szemléletmód érvényesítését jól mutatja *Tumlirz* egyik műve.⁵⁵ A tanuló és osztálytípusokra jó példákat *Döring* ad egyik munkájában.⁵⁶

Az új iskoláknak a régiekhez hasonló módon kidolgozott tanterveik, talán az egy *Decrolyt* kivéve, nincsenek. *Decroly* lélektani alapon az érdeklődési központok tekintetbevételével alkotott tantervet.⁵⁷

Sokan foglalkoznak az új iskolák tanítóinak kérdéseivel is. *Spasitsch*, miközben az említett kérdést vizsgálja, az új iskolák több fájának kritikai megvilágítására is kitér⁵⁸ (munkaiskola: a) *Kerschesteiner*, *Seidel*, *Scherer*, *Seinig*, *Wetekamp*; b) *Gaudig*, *Scheibner*, *Seyfert*, *Scharrelmann*, *Gansberg*, *Plecher*, *Heywang*, *Muckle*; c) *Burger*, *Hérget*, *Kühnel*, a leipzig-i tanítóegyesület módszertani osztálya, *Rissmann*; d) *Klarmann*, *Karstadt*, *Fischer*, *Gerweck*; a termelő iskola: *Bloskij* munkaiskolája, az orosz egységes munkaiskola, *Oestreich*, *Kawerau*, *Kolling* termelő iskolái; az életközösség iskolái: *Petersen*, *Karsen*, *Paulsen*, *Deiter*).

Dr. Garai József, Sopron.

IRODALOM.

Durnyi György: *A kisedővői és népiskolai táblai rajzolás ábécéje és egyszeregyje.* Léva, 1944. 28 oldal. Ára: 2 P.

A tanító kezében a kréta a karmesteri pálca. Ha kezébe veszi, minden szem rajta függ s nyomában színes érzelemmelódiák és gondolatösszhangok fakadnak. Sokan vannak, kik idegenkednek tőle, pedig a rajzolás sok hiábavaló vesződestől, véget nem érő beszédétől szabadítja meg a tanítót, a gyermeket pedig játszi könnyedséggel vezeti keresztül a megértés sok nehéz pillanatán. A tanítóképző-intézetből kikerülő tanító-ifjú magávalviszi a kréta titkát is. Ha azonban gyenge a rajzolókészsége, ritka lesz a perc, amikor a gyermekek szemének „beszél”. Pedig a rajzolás valóban olyan mint az egyszeregy vagy az ábécé: értelmes ember könnyen megtanulhatja. *Durnyi György* könyvecskéje minden kétkedő aggályait eloszlathatja, s jó bevezetője a tudatos rajzolás elsajátításának.

Megszólaltatja az A, B, C és D betűket. Ezekből a nyomtatott betűalakokból emberi, állati, növényi formákat varázsol néhány kiegészítő vonal odavetésével. Egyszerűen, világosan, minden sallangtól mentesen a

⁵⁴ *Croner*, E.: *Die Psyche der weiblichen Jugend.* Langensalza, 1935. 15—26. l.

⁵⁵ *Tumlirz*, O.: *Die seelischen Unterschiede zwischen den Geschlechtern in der Reifezeit und ihre Bedeutung für den gemeinsamen Unterricht.* Langensalza, 1928.

⁵⁶ *Döring*, W. O.: *Psychologie der Schulklasse. Eine empirische Untersuchung* 2/3. Aufl. Osterwieck-Herz. 1930. 176—209. l.

⁵⁷ *Hamaide*, A.: *Die methode Decroly.* Weimar, 1928.

⁵⁸ *Spasitsch*, V. Y.: *Die Lehrerfrage in der Neuen Schule.* Weimar, 1927.

legjellegzetesebb mozdulatokat vázolja fel. Bőségesen illusztrálja a betűformák felhasználásáról mondottakat: ügyes jeleneteket rajzol e végtelen egyszerű elemek felhasználásával. A, D, L, M, T, V, X és a kis *i* betűk is egy-egy személy vagy tárgy alkotórészei lesznek. Segítségükkel az előforduló rajzfeladataink majd valamennyiét megoldhatjuk.

A számjegyek bevonásával a mozgások kifejezését még tökéletesebbé tehetjük. A belőlük formált rajzok láttán bennünk is feltámad az utánzó ösztön s nyilvánvalóvá válik, hogy a szövegrészben röviden elmondottak a valóságból leszűrt tapasztalaton alapulnak.

Külön kis fejezetet szentel a lélek kedélyhullámzásának rajzban való kifejezésére, s az előbbiekhöz hasonló eredményhez jut. A különféle kálapok bemutatása pedig a foglalkozások sikeresebb ábrázolását teszi lehetővé, ezzel az emberi test táblán való ábrázolásának ábécéje teljessé lesz.

A könyvecske befejezéseként négy oldalon a népiskola anyagából s a gyermek érdeklődési köréből vett rajztémákat dolgoz fel és mutat be a könyvben hangoztatottak sikeres alkalmazásaként. A könyvhöz dr. *Tóth Antal* írt előszót, méltatva benne a rajznak a gyermeki lélekre való hatását, így a rajzolás elsajátításának fontosságát. Vágó Elemér.

H I R E K.

A 11.500/1944. M. E. számú rendelet értelmében folyóiratunk az augusztusi számtól kezdve számonként legfeljebb 12 oldal terjedelemben jelenhet meg. A terjedelem e nagymértékű kényszerű korlátozása miatt arra kérjük munkatársainkat, hogy mondanivalóikat rövidrefojtva, tömören írni szíveskedjenek. *Csekő Árpád* igazgató úrnak már kiszedett hosszabb cikkét a szeptemberi számtól kezdve kis részekre darabolva leszünk kénytelenek közölni. Kivált hosszabb könyvismertetéseket belátható időn belül nem lesz módunkban kiadni.

Kinevezés. — A közokt. miniszter *Molnár Sándor* munkácsi áll. együttes oktatású tanítóképző-intézeti, *Kovács György* csáktornyai áll. tanítóképző-intézeti, *Bajza Klára* szabadkai áll. óvónőképző-intézeti áll. helyettes testnevelési tanárokat rendes testnevelési tanárokká kinevezte.

Személyi hírek, előadások. — A Pestvármegyei Központi Iskolán kívüli Népművelési Bizottság által Kiskúnfélegyházán rendezett népművelési előadóképző tanfolyamon dr. *Mezősi Károly* áll. tanítóképző-int. igazgató *A szülőföld története a népművelésben* címen, dr. *Szántó Károly* igazgatóhelyettes *A népművelési előadások módszere* címen tartott előadást.

Két új egyetemi magántanár a tanítóképző-int. tanárság köréből. — A közokt. miniszteri teendők ideiglenes ellátásával megbízott igazságügy-miniszter dr. *Hortobágyi Tibor* áll. tképző-int. tanárnak a Horthy Miklós Tudományegyetem matematikai és természettudományi karán „A moszatok alak- és rendszertana” című tárgykörből egyetemi magántanárrá történt képesítését tudomásul vette és megerősítette. Hortobágyi Tibor a fiatal tanítóképzői tanárnemzedék egyik legtehetségesebb tagja. Néhány évig a cinkotai áll. tanítónőképzőnek volt a természetrajz-tanára. Jelenleg a közokt. minisztérium tképzői ügyosztályában teljesít szolgálatot. — Hasonlóképpen jóváhagyta és megerősítette a közokt. miniszter dr. *Mezősi Károly* kiskúnfélegyházi áll. tanítóképző-int. igazgatónak a Horthy Miklós Tudományegyetem bölcsészeti, nyelv- és történettudományi karán „Az Alföld története az újkorban” c. tárgykörből egyetemi magántanárrá történt ké-

pesítését. Próbaelőadását május 10-én tartotta a szegedi egyetemen A *neo-acquistica kora és megítélése a magyar és osztrák történetírásban* címen. Mezösi Károly több ízben külföldi tanulmányi segéllyel végzett magyar történeti kutatásokat külföldi levéltárakban. Kutatásai eredményeit most már nemcsak a betű erejével, de élőszóval is terjesztheti a tudományművelés legfőbb helyén, az egyetemen. Nagyráhivatott kartársainknak sikereket kívánunk!

Irodalmi szemle. — Bálint Sándor: *Népünk júniusi védőszentjei.* (Élet, 35. évf. 26. sz.) — Somorjai László: *A testnevelés lényegéről.* (Iskolai Testnevelés és Sport, 12. évf. 6. sz.) — Somorjai László: *A testnevelési tanár önképzése, hospitálása és a tanári munka csúcsa.* (Protestáns Tanügyi Szemle, 18. évf. 7. sz.) — Dr. Váradi József: *A népfőiskola gondolatának meggyökerezése Magyarországon.* (Magyar Lélek, 1944. 6. sz.) — Bálint Sándor: *Népünk júliusi védőszentjei.* (Élet, 35. évf. 28. sz.) — Medgyesi Mária: *A jó leventeágyvezető egyénisége.* (Nemzetnevelés, 1944. 6. sz.) — Drozdy Gyula: *A koncentráció elve a nemzetnevelésben.* (Néptanítók Lapja, 77. évf. 13. sz.) — Vágó Elemér: *Az Alföld élete.* Tanítási tervezet. (U. o.)

A hazáért. — Bánszki Mihály, a kiskúnfélegyházi áll. tanítóképző nevelőtanítója, tart. zászlós az orosz harctéren, a Ruzguny körül folyt harcokban május 16-án, életének 26., tanítói szolgálatának 4. évében hősi halált halt. Önfeláldozó haláláról az intézet tanári testülete külön gyászjelentést adott ki. Nevelői munkájában a szeretet és a kötelességteljesítés voltak lelkének alapvonásai. Szeretetremlítő egyéniségét, példaadó, a legszentebb honfiúi áldozatban megdicsőült emléket mindvégig kegyelettel fogják megőrizni!

Intézeti hírek. — A sárospataki ref. tanítóképző tanárai közül katonai szolgálatot teljesítenek: Csuka Andor, Szarka Béla (testnev.), Ködöböcz József (pedagógia), Csizinszky László (gazd.). A természetrajzi tanári állásra hirdetett pályázatra senki sem jelentkezett. A tanári testület két tagját, *Ecsedi Lajost* és dr. *Erdélyi Dezsőt* honvédelmi munkaszolgálatra hívták be: a dolgozó honvédelmi munkaszolgálatos középisk. tanulók parancsnokai.

Betöltendő tanári állások. — A *kassai* szent Orsolyarendiek rk. leányliceuma pedagógiai, ének-zene és egy rajz szakos h. tanárnői állásra pályázatot hirdet. Tanítóképző-int. és középisk. végzettségű rk. tanárok pályázhatnak. Javadalmazásuk az áll. h. tanárokéval egyenlő. — A *szászrégeni* német tanítási nyelvű ev. tanítóképző-intézetnél egy magyar-német, egy történelem-földrajz, egy mennyiségtan-fizika-vegytan és egy nevelés-tan szakú tanári állás töltendő be. Kérvények a német ág. hitv. ev. vezérfőesperességhez nyújtandók be. — Az *ungvári* gkat. leányliceum és tanítóképző-intézet ének-zenetanári állásra hirdet pályázatot. Rk. női vagy férfi tanárok is pályázhatnak. — Miskolc Tóth Pál Ref. Nőnevelő Intézete egy magyar-történelem, egy rajz-kézimunka leányliceumi tanári állásra írt ki pályázatot. Megfelelő képesítésű ref. (evang.) vallású okl. tanárok pályázhatnak. — A *hajdúdorogi* magyar gkat. liceum és tanítóképző-intézet fenntartója pályázatot hirdet egy magyar-történelem vagy magyar-német, egy filozófia-pedagógia, egy természetrajz-földrajz és egy ének-zene szakos tanári állásra. Pályázhatnak gkat. vagy rk. tképző-int. vagy középisk. képesítésű tanárok. Két nőtlen tanár felügyeletért internátusi ellátást kaphat. Pályázati határidő szept. 1. A *kérvények* a hajdúdorogi megyés püspökhöz címezve az intézet igazgatóságánál nyújtandók be.

Felelős szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár.

